

Διδασκαλία της Καθολικής Εκκλησίας

Γιατί οι ιερές εικόνες;

Τι είναι οι ιερές εικόνες;

Είναι απεικονίσεις (αγάλματα, ζωγραφικές, ψηφιδωτά, γλυπτά...) με θρησκευτικό περιεχόμενο, που γίνονται με διάφορα υλικά και με διαφορετικά στυλ. Οι εικόνες παριστάνουν ιδιαίτερα το Θεό, τον Ιησού Χριστό, το Άγιο Πνεύμα, την Παναγία, τους Αγίους.

Τι χρησιμοποιούν οι θρησκευτικές εικόνες;

Χρησιμοποιούν στοιχεία αυτού του κόσμου με διαφορετική σύνθεση: ανθρώπινη, ζωική, φυτική, υλική. Αυτά τα στοιχεία όμως βρίσκονται εκεί ζωγραφισμένα για να δείξουν κάτι άλλο: παραπέμπουν σε πραγματικότητες που δεν ανήκουν σ' αυτόν τον ορατό κόσμο. Αποτελούν αντανάκλαση, σημείο του θείου, του θρησκευτικού, του πνευματικού, του υπερφυσικού.

Τι είδος περάσματος απαιτούν οι ιερές εικόνες;

Με αυτές ο άνθρωπος προκαλείται να περάσει από το ορατό στο αόρατο, από αυτό που εκφράζει σ' εκείνο που εκφράζεται, από τον δημιουργημένο κόσμο στο Θεό. Γι' αυτό ονομάζουμε συμβολικές τις θρησκευτικές εικόνες. Αποτελούν γέφυρα ανάμεσα στο ορατό και το αόρατο, ανάμεσα στον πιστό και το μυστήριο.

Από πότε υπάρχουν οι ιερές εικόνες;

Η επιλογή να αναπαριστάνομε περιεχόμενα της χριστιανικής πίστεως με εικόνες ανέρχεται σε πολύ παλαιούς καιρούς. Από τους πρώτους αιώνες, οι χριστιανοί έφτιαχναν και χρησιμοποιούσαν ιερές εικόνες. Μια αρχαία και αυθεντική μαρτυρία αποτελούν οι κατακόμβες, όπου ακόμη και σήμερα μπορούμε να θαυμάσουμε, για παράδειγμα, διάφορες απεικονίσεις του Χριστού και της Αειπαρθένου Μαρίας. «Οι καλλιτέχνες όλων των εποχών πρόσφεραν στην ενόραση και το θαυμασμό των πιστών τα σημαντικότερα γεγονότα του μυστηρίου της σωτηρίας, παρουσιάζοντάς τα με τη λάμψη του χρώματος και την τελειότητα της ομορφιάς» (Καρδ. Ιωσήφ Ράτζινγκερ, «Εισαγωγή στη Σύνοψη»).

Γιατί ορισμένες θρησκείες απαγορεύουν τις εικόνες;

Ο Εβραϊσμός και ο Ισλαμισμός για παράδειγμα απαγορεύουν την απεικόνιση του Θεού, επειδή θέλουν μ' αυτό τον τρόπο να δείξουν ότι ο

Θεός είναι ο ολοκληρωτικά αόρατος, ο άπειρα διαφορετικός και ανώτερος σε σχέση με τα πλάσματά του: ο Θεός είναι ο ολοκληρωτικά Άλλος. Η απεικόνιση του ιερού σε εικόνες αποτελεί γι' αυτές τις θρησκείες μια βεβήλωση.

Η Παλαιά Διαθήκη απαγορεύει τις εικόνες;

• Στην Παλαιά Διαθήκη ο Θεός είχε προστάξει: «Δεν θα κατασκευάσεις για σένα ειδώλα και κανενός είδους ομοίωμα που να αντιπροσωπεύει οτιδήποτε βρίσκεται ψηλά στον ουρανό ή εδώ κάτω στη γη ή μέσα στα νερά, κάτω από τη γη» (Εξ. 20,4). Αυτή η θεική διαταγή σήμαινε την απαγόρευση οποιασδήποτε απεικόνισης του Θεού, φτιαγμένης από το χέρι του ανθρώπου. Το Δευτερονόμιο εξηγεί: «Την ημέρα που σας μίλησε ο Κύριος στο Χωρήβ, μέσα από τη φωτιά, δεν είδατε καμία μορφή. Προσέξτε λοιπόν να μη διαφθαρείτε ποτέ και κατασκευάσετε κάποιο είδωλο, κάποια εικόνα οποιασδήποτε μορφής» (Δευτ. 4,15-16). Εκείνος που αποκαλύφθηκε στον Ισραήλ, είναι ο Θεός ο απόλυτα υπερβατικός. «Εκείνος είναι το παν», αλλά ταυτόχρονα «είναι πάνω από όλα τα έργα του» (Σειρ. 43,27-28). Εκείνος είναι «ο ίδιος ο δημιουργός της ωραιότητας» (Σοφ. 13,3).

• Παρόλα αυτά, ήδη από την Παλαιά Διαθήκη, ο Θεός πρόσταξε ή επέτρεψε να φτιάχνουν εικόνες οι οποίες συμβολικά να οδηγούν στη σωτηρία που πραγματοποιήσει ο ενσαρκωμένος Λόγος, όπως: Το ορειχάλκινο φίδι, η κιβωτός της Διαθήκης και τα χερουβίμ (ΚΚΕ, αρ. 2129-2130). «Θα κατασκευάσουν μια κιβωτό (...), θα την επιχρυσώσουν με καθαρό χρυσάφι (...). Θα κατασκευάσουν δύο χερουβίμ από χρυσάφι (...), και θα είναι τοποθετημένα αντικρυστά, με τα πρόσωπα στραμμένα προς το ιλαστήριο» (Εξ. 25,10-22). «Ο Κύριος είπε στο Μωυσή: «Φτιάξε ένα χάλκινο φίδι και βάλε το πάνω σ' ένα κοντάρι. Όποιος δαγκώνεται από κάποιο φίδι, θα το κοιτάζει και δε θα πεθαίνει» (Αρ. 21,7-8).

Πότε, στην ιστορία του χριστιανισμού, απαγορεύτηκαν οι εικόνες;

1) Στην περίοδο της εικονομαχίας, δηλαδή όταν υπήρξε εκείνο το θρησκευτικό Κίνημα, που αναπτύχθηκε στο Βυζάντιο μεταξύ 8ου και 9ου αιώνα, το οποίο θεωρούσε ειδωλολατρική τη «λατρεία» των ιερών εικόνων (του Χριστού, της Παναγίας, των αγίων) και προέτρεπε την καταστροφή τους. Η απόδοση τιμής στις εικόνες (εικονολατρία) στην ανατολή είχε προκαλέσει μορφές φανατισμού. Η διαμάχη κατέληξε να γίνει πολιτική όταν ο βυζαντινός αυτοκράτορας Λέων 3ος ο Ίσαυρος, αφού ασπάστηκε αποφασιστικά την εικονομαχία (έτος 726), άρχισε να καταδιώκει τους εικονολάτρες (που προσκυνούσαν τις εικόνες), έκλεισε επαναστατικά μοναστήρια και εκκλησίες (δημεύοντας τα κτήματά τους και μοιράζοντάς τα σε αγρότες-στρατιώτες) και προσπάθησε να επιβάλει και στη Ρώμη την καταστροφή των ιερών εικόνων.

Όμως η Β' Σύνοδος της Νικαίας, στα 787, αποφάσισε υπέρ των εικόνων: «Εμείς ορίζομε με κάθε αυστηρότητα και φροντίδα ότι, όπως η απεικόνιση του τίμιου και ζωοποιού σταυρού, έτσι οι σεπτές και ιερές εικόνες, ζωγραφιστές ή σε ψηφιδωτό ή με οποιοδήποτε άλλο κατάλληλο υλικό, πρέπει να εκτίθενται στους ιερούς ναούς του Θεού, στα ιερά άμφια, στους τοίχους και σε πίνακες, στα σπίτια και στους δρόμους· είτε είναι εικόνες του Κυρίου και Θεού και Σωτήρα μας Ιησού Χριστού, είτε της αμείαντης Κυρίας μας, της αγίας Μητέρας του Θεού, των αγίων αγγέλων, όλων των αγίων και δικαίων». Στην Ανατολή, αποκαταστάθηκαν οι εικόνες από το 843 και μετά, όταν η αυτοκράτειρα Θεοδώρα ονόμασε τον Μεθόδιο πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως.

2) Στη συνέχεια, κατά τις πρώτες δεκαετίες του 1500, οι εικόνες απαγορεύτηκαν και πάλι, αυτή τη φορά από τον Λούθηρο. Αλλά η Σύνοδος της Τριδέντου με διάταγμα του 1563 ενέκρινε και δικαίωσε τη λατρεία των εικόνων και καταδίκασε όσους ισχυρίζονταν το αντίθετο.

Πού βασίζονται οι θρησκευτικές εικόνες;

Οι θρησκευτικές εικόνες έχουν διάφορα συμπληρωματικά θεμέλια:

- **Ανθρωπολογικό** θεμέλιο: Ως πλάσμα ενιαίο, δηλαδή αποτελούμενο από σώμα και ψυχή, ο άνθρωπος εκφράζεται με σημεία, λόγια, χειρονομίες, σύμβολα. Αντιλαμβάνεται τις ίδιες τις πνευματικές πραγματικότητες μέσα από υλικά σημεία και σύμβολα. Ο Δάντης στον Παράδεισο (Άσμα 4, στίχοι 42-46) βεβαιώνει ότι ο νους δεν μπορεί να συλλάβει την αληθινή φύση του Θεού δίχως το αισθητό, ή ότι το πνεύμα μπορεί μόνο να συλλάβει την αισθητή πλευρά την οποία στη συνέχεια ο νους μπορεί να επεξεργαστεί έτσι όπως είναι.

- **Κοινωνιολογικό** θεμέλιο:

1) Ως πλάσμα κοινωνικό, που νιώθει την ανάγκη και επιθυμεί τις σχέσεις με τους άλλους, ο άνθρωπος έχει ανάγκη να επικοινωνήσει με τους άλλους, και το κάνει με τη γλώσσα, τις χειρονομίες, τις πράξεις, τις εικόνες.

2) Επιπλέον σήμερα ζούμε σε ένα κόσμο που δίνει ιδιαίτερη προσοχή στις εικόνες, οι οποίες έχουν ένα ρόλο ιδιαίτερα σημαντικό στη ζωή του προσώπου και της κοινωνίας. Δεν είναι χωρίς σημασία το γεγονός ότι μιλάμε για πολιτισμό της εικόνας για να προσδιορίσουμε τη σημερινή κοινωνία, και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο, σήμερα περισσότερο από ποτέ, στον πολιτισμό της εικόνας, η ιερή εικόνα μπορεί «να εκφράσει πολύ περισσότερα από τον ίδιο το λόγο, από τη στιγμή που είναι κατ'εξοχήν αποτελεσματικός ο δυναμισμός της να μεταδίδει το ευαγγελικό μήνυμα» (καρδ. Ιωσήφ Ράτζινγκερ, «Εισαγωγή στη Σύνοψη»).

- **Θεολογικό** θεμέλιο:

1) Υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στον δημιουργημένο κόσμο και τον δημιουργό Θεό. Ο κόσμος πράγματι, στη χριστιανική θεώρηση, πλάστηκε από το Θεό, ο οποίος θέλησε έτσι να φανερώσει και να μεταδώσει την καλοσύνη του, την αλήθεια του και την ωριμότητά του. Γι' αυτό

ο Θεός μιλάει στον άνθρωπο μέσω της ορατής δημιουργίας, η οποία είναι αντανάκλαση, έστω και περιορισμένη, της άπειρης τελειότητας του Θεού.

2) Ο άνθρωπος πλάστηκε κατ' εικόνα του Θεού. Ο ίδιος ο άνθρωπος είναι η εικόνα του Θεού. Και επομένως για να γνωρίσει το Θεό, ο άνθρωπος έχει στη διάθεσή του τον εαυτό του: γνωρίζοντας περισσότερο τον εαυτό του ως εικόνα του Θεού και ως πλάσμα που ενεργεί σύμφωνα με αυτή την εικόνα, γνωρίζει περισσότερο το Θεό. Ταυτόχρονα είναι επίσης αλήθεια ότι γνωρίζοντας το Θεό στο είναι του και στις ενέργειές του, ο άνθρωπος γνωρίζει περισσότερο και τον εαυτό του.

3) Ο Θεός κατέστη ορατός στο πρόσωπο του Ιησού Χριστού, εφόσον εκείνος είναι ο Μονογενής Υιός του Θεού, ενωμένος ενδόμυχα με το Θεό Πατέρα: «Εγώ και ο Πατέρας είμαστε ένα και μόνο πράγμα» (Ιω. 10,30). Εκείνος μας καθιστά γνωστό με τρόπο πλήρη, τέλειο και οριστικό τον Θεό Πατέρα: «Όποιος βλέπει εμένα, βλέπει τον Πατέρα» (Ιω. 14,9). Ο Ιησούς Χριστός είναι η τέλεια ορατή εικόνα του αόρατου Θεού.

«Κάποτε ο Θεός, μη έχοντας ούτε σώμα ούτε μορφή, δεν μπορούσε με κανένα τρόπο να αναπαρασταθεί σε εικόνα. Τώρα όμως που φανέρωσε τον εαυτό του με σάρκα και που έζησε με τους ανθρώπους, μπορώ να φτιάξω μια εικόνα από ό,τι είδα από το Θεό» (Αγ. Ιωάννης Δαμασκηνός, Ομιλία περί των ιερών εικόνων, 1, 16. PTS 17, 89 και 92).

Επομένως η ενσάρκωση του Χριστού δικαιώνει μέσα στο χριστιανισμό την πραγματοποίηση, κατοχή, και απόδοση τιμής προς τις θρησκευτικές εικόνες.

Ο Ιησούς χρησιμοποίησε ανθρώπινα σημεία και σύμβολα για να εκφράσει το θεϊκό;

Ο Ιησούς, εκτός του ότι ο ίδιος, ήταν Εκείνος στο πρόσωπο του οποίου γίνεται παρών και ορατός ο Θεός, χρησιμοποιεί συχνά, κατά το κήρυγμα και τις ενέργειές του εδώ στη γη πριν από δυο χιλιάδες χρόνια, πραγματικότητες που προέρχονται από τη δημιουργία για να καταστήσει γνωστά, να αναγγείλει και να μεταδώσει τα μυστήρια της Βασιλείας του Θεού. Ας σκεφθούμε μονάχα το συμβολικό νόημα των παραβολών και των θαυμάτων του. Ο Χριστός επίσης χρησιμοποίησε στοιχεία και σημεία προερχόμενα από τον κόσμο για να ιδρύσει τα μυστήρια της Εκκλησίας.

Η ανθρώπινη εικόνα είναι περιορισμένη σχετικά με το θείο;

Ασφαλώς πρέπει να θυμόμαστε ότι οποιαδήποτε υλική εικόνα δεν μπορεί ποτέ να εκφράσει πλήρως το ανέκφραστο μυστήριο του Θεού: η εκφραζόμενη πραγματικότητα (θρησκευτική, πνευματική) υπερβαίνει πάντοτε την ανθρώπινη εικόνα. Όμως το υλικό στοιχείο μας κάνει πραγματικά να διαισθανθούμε και να αντιληφθούμε κάτι από αυτό το μυστήριο

Οι κοσμικές όψεις, τη στιγμή που γίνονται όχημα μετάδοσης θρησκευτικών περιεχομένων, οπωσδήποτε γίνονται αντιληπτές και απεικονίζονται στις θετικές τους όψεις. Ταυτόχρονα όμως έχουν ανάγκη από κάθαρση, και κυρίως να εμπλουτιστούν και να συμπληρωθούν. Και αυτό συμβαίνει με τα χριστιανικά περιεχόμενα, τα οποία περιέχουν και μεταδίδουν οι εικόνες. Μ' αυτή την έννοια ακόμη και οι μυθολογίες και οι λαϊκοί μύθοι προσλαμβάνονται, εξαγνίζονται και μεταμορφώνονται από τη χριστιανική πίστη, για να γίνουν εικόνες θρησκευτικές.

Ποιος ο σκοπός των θρησκευτικών εικόνων;

- Οι θρησκευτικές εικόνες:

1) Διευκολύνουν την προσέγγιση, την κατανόηση και τη μετάδοση περιεχομένων σε πρόσωπα που ανήκουν σε γλώσσες, ηλικίες και κουλτούρες διαφορετικές· διαβάζονται εύκολα και, γι' αυτό, σε σύγκριση με το λόγο και το κείμενο, προσεγγίζουν ένα μεγαλύτερο αριθμό προσώπων.

2) Εάν τις δούμε, τις κατανοήσουμε, τις ερμηνεύσουμε, τις γευθούμε με το ειδικό φως που προέρχεται από τη χριστιανική πίστη, είναι δυνατόν τότε να συλλάβουμε το ιδιαίτερο κατηχητικό μήνυμα, το οποίο θέλησαν να μεταδώσουν οι καλλιτέχνες με τις θρησκευτικές εικόνες.

Με ποια έννοια οι εικόνες έχουν στόχο κατηχητικό;

Επειδή υπάρχει στενός συσχετισμός ανάμεσα στην εικόνα και το σύμβολο, και ανάμεσα στον ορατό κόσμο και τον αόρατο, είναι λογικό και δίκαιο να αναγγέλλομε το μυστήριο του Θεού μεταχειριζόμενοι συμβολικές εικόνες. Κατανοούμε έτσι την άνθιση, στη διάρκεια των αιώνων, της χριστιανικής εικονογραφίας, όπου ο ευαγγελιστικός και κατηχητικός σκοπός συνοδεύεται ή μάλλον συμπλέκεται στενά με τη ζωγραφική και αισθητική όψη. Μέσω της εικόνας θέλομε να μεταγράψομε το ευαγγελικό μήνυμα, το οποίο η Αγία Γραφή μεταδίδει με το λόγο.

«Από τη μακραίωνη παράδοση των Συνόδων μαθαίνομε ότι και η εικόνα επίσης είναι ευαγγελικό κήρυγμα» (καρδ. Ιωσήφ Ράτζινγκερ, «Εισαγωγή στη Σύνοψη»). Και μάλιστα η ιστορία μας διδάσκει ότι οι χριστιανοί, για να αναγγείλουν το ευαγγελικό μήνυμα και να κατηχήσουν τους ανθρώπους, χρησιμοποίησαν με ειδικό τρόπο, πριν ακόμη από τις γραπτές κατηχήσεις, τη λεγόμενη Βίβλο των φτωχών, δηλαδή εικόνες, οπτικές κατηχήσεις, κατηχήσεις φτιαγμένες από εικόνες και εικονογραφικές αναπαραστάσεις (για παράδειγμα: οι πολλαπλές και υπέροχες εικόνες που φιλοτέχνησαν στις βασιλικές και στις εκκλησίες ανά τους αιώνες).

«Εικόνα και λόγος φωτίζονται έτσι αμοιβαία. Η τέχνη «μιλάει» πάντα, τουλάχιστο έμμεσα, για το θεϊκό, για την άπειρη ωραιότητα του Θεού, η οποία αντανakλά στην κατ' εξοχήν Εικόνα: τον Ιησού Χριστό, εικόνα του αόρατου Θεού. Οι ιερές εικόνες, με την ωραιότητά τους, είναι και αυτές ευαγγελική αγγελία και εκφράζουν τη λαμπρότητα της καθολικής αλήθειας, δείχνοντας την ύψιστη αρμονία μεταξύ του καλού και του ω-

ραίου, ανάμεσα στην οδό της αλήθειας και την οδό της ωραιότητας. Ενώ μαρτυρούν τη μακραίωνη και γόνιμη παράδοση της χριστιανικής τέχνης, παρακινούν όλους, πιστεύοντες και μη, στην ανακάλυψη και τη θεώρηση της ανεξάντλητης γοητείας του μυστηρίου της Λύτρωσης, δίνοντας πάντοτε νέα ώθηση στη ζωηρή διαδικασία της ένταξης της αποκάλυψης μέσα στο χώρο και το χρόνο (inculturatio)» (Πάπας Βενέδικτος 16ος, Ομιλία παρουσίας της Σύνοψης προς την Εκκλησία και τον κόσμο, 28-6-05).

Οι εικόνες αποτελούν μια ιδιαίτερη μορφή λαϊκής κατήχησης, ανοιχτά βιβλία δίχως λόγια για όλους, μια γέφυρα ανάμεσα στον πιστό και το μυστήριο, ενώ στολίζουν, διακοσμούν τους ιερούς χώρους, και τους καθιστούν πιο φιλικούς καλώντας τους πιστούς στην προσευχή.

Οι εικόνες είναι επίσης πρόσκληση στην προσευχή;

Ασφαλώς! Η χριστιανική τέχνη και η εικονογραφία, εκτός του ότι είναι εργαλεία στην υπηρεσία του ευαγγελισμού και της κατήχησης, υπήρξαν πάντοτε και είναι ακόμη τώρα μια πρόσκληση στην προσευχή: «Η ομορφιά και το χρώμα των εικόνων είναι ένα ερέθισμα για την προσευχή μου. Είναι γιορτή για τα μάτια μου, έτσι όπως το θέαμα της εξοχής ανοίγει την καρδιά μου να αποδώσει δόξα στο Θεό» (Άγ. Ιωάννης Δαμασκηνός, Ομιλία περί των ιερών εικόνων 1, 47). Η θεώρηση των ιερών εικόνων, ενωμένη με την ακρόαση του Λόγου του Θεού, βοηθά να χαραχθεί στη μνήμη της καρδιάς το μυστήριο που γίνεται αντιληπτό, προτρέποντας να το μετατρέψουμε σε προσευχή και να το μαρτυρούμε με εκείνη τη νεότητα ζωής, που προέρχεται από τη χριστιανική πίστη και έχει το κέντρο της στο Χριστό.

Οι θρησκευτικές εικόνες ποια σχέση έχουν με το Χριστό;

Στη χριστιανική εικονογραφία όλες οι εικόνες έχουν ένα κύριο στόχο: να αναγγείλουν το πρόσωπο, το μήνυμα, το έργο του Χριστού, επειδή Εκείνος είναι που αποκαλύπτει τέλεια το Θεό Πατέρα, είναι Εκείνος ο μοναδικός και οριστικός Σωτήρας του ανθρώπου και του κόσμου. «Η εικόνα του Χριστού είναι η κατ' εξοχήν εικόνα. Οι άλλες, που παριστάνουν την Παναγία και τους Αγίους, σημαίνουν το Χριστό, ο οποίος δοξάζεται στο πρόσωπό τους» (Σύνοψη, αρ. 240), και, αναγγέλλοντας το Χριστό, βοηθούν να γεννηθεί και να αυξηθεί η πίστη και η αγάπη προς Εκείνον. **Το να τιμά και να σέβεται κανείς τους Αγίους σημαίνει ότι αναγνωρίζει πως ο Θεός είναι η πηγή, το κέντρο και το αποκορύφωμα της αγιοσύνης τους.** Οι άγιοι δέχτηκαν, με τη βοήθεια του Αγίου Πνεύματος, την αγιοσύνη του Θεού με την πίστη, και ανταποκρίθηκαν με υπακοή σ' αυτή τη θεϊκή αγιοσύνη με μια ζωή αγία, ακολουθώντας και μιμούμενοι το Χριστό, την κατ' εξοχήν εικόνα του αόρατου Θεού.

Γι' αυτό όταν μπαίνομε **στην εκκλησία, πρέπει να αναζητούμε πριν απ' όλα το Αρτοφόριο**, όπου, εάν είναι αναμμένο δίπλα το καντήλι, **είναι παρών ο Χριστός-Ευχαριστία** με τρόπο αληθινό, πραγμα-

τικό, ουσιαστικό: Σώμα, Αίμα, Ψυχή και Θεότητα. Γι' αυτό η τιμή που αποδίδουμε με το χαιρετισμό μας και την προσευχή μας πρέπει να στρέφεται πριν απ' όλα σ' Εκείνον, πριν ακόμη και περισσότερο από ό,τι προς τις εικόνες των αγίων, εικόνες που είναι φτιαγμένες από ύλη.

Τι είδος λατρείας αποδίδουμε στις εικόνες;

Όχι λατρεία προσκύνησης (η οποία επιφυλάσσεται στο Θεό και μόνο), αλλά λατρεία ευλάβειας. Στον Κώδικα του Κανονικού Δικαίου, διαβάζουμε σχετικά: «Για να ευνοηθεί ο εξαγιασμός του λαού του Θεού, η Εκκλησία δείχνει εμπιστοσύνη στην ειδική και υϊκή ευλάβεια των πιστών προς την Αειπάρθενο Μαρία, τη Μητέρα του Θεού, την οποία ο Χριστός κατέστησε Μητέρα όλων των ανθρώπων, και προωθεί επίσης την αληθινή και αυθεντική λατρεία προς τους άλλους Αγίους, ώστε οι πιστοί να οικοδομούνται από το παράδειγμά τους και να στηρίζονται από τη μεσιτεία τους. (...) Ας διατηρηθεί η συνήθεια να εκθέτονται στους ναούς οι ιερές εικόνες για την ευσέβεια των πιστών. Όμως πρέπει να εκθέτονται με φρόνηση και με την απαιτούμενη τάξη, ώστε να μην προκαλούν υπερβολικό θαυμασμό στο χριστιανικό λαό και να μη δίνουν λαβή σε ευλάβεια λιγότερο ορθή» (αρ. 1186-1188).

Τι τιμούμε στην εικόνα;

- Ο χριστιανός τιμά:
 - **όχι την εικόνα αυτή καθαυτή**, η οποία είναι απλά ένα υλικό αντικείμενο (άγαλμα, εικόνα, σύμβολο, φυλαχτό): εάν αποδίδαμε ευλάβεια στο αντικείμενο, **θα πέφταμε στην ειδωλολατρία**·
 - αλλά τιμά εκείνον που η εικόνα θέλει να παραστήσει, **το «Πρόσωπο»** που αναπαριστούν οι εικόνες: τον Ιησού Χριστό, την Παναγία, τους Αγίους.

Πράγματι, «η τιμή που αποδίδεται σε μια εικόνα, ανήκει σ' αυτόν που παριστάνεται» και «όποιος ευλαβείται την εικόνα, τιμά την πραγματικότητα που αναπαράγεται σ' αυτή» (Αγ. Βασίλειος, μέγας, «Περί του Αγίου Πνεύματος», 18, 45· SC 17β, 406). Η τιμή που αποδίδεται στις ιερές εικόνες είναι **μία «ευσεβής ευλάβεια», όχι μια προσκύνηση που ταιριάζει μόνο προς το Θεό**: «Οι πράξεις λατρείας δεν στρέφονται προς τις εικόνες αυτές καθαυτές, αλλά ως μέσον που απεικονίζει τον ενσαρκωμένο Θεό. Η κίνηση που στρέφεται προς την εικόνα, ως εικόνα, δεν σταματάει σ' αυτήν, αλλά τείνει προς την πραγματικότητα την οποία η εικόνα παριστάνει» (Αγ. Θωμάς Ακινάτης, Summa Theologiae, II-II, q. 81, a, ad 3).

Ανάμεσα στις εικόνες, ποια είναι η σπουδαιότερη;

Είναι η εικόνα του **Σταυρωμένου**! Πράγματι ο σταυρός:

- Είναι όργανο των παθημάτων του Χριστού και του δοξασμού του, όπως είπε ο ίδιος όταν ήταν πια κοντά το πάθος του: «Τώρα ο Υιός

του ανθρώπου δοξάστηκε, και ο Θεός δοξάστηκε στο πρόσωπό του και γρήγορα θα τον δοξάσει» (Ιω. 13,31-32).

- Είναι σημείο:

- της επικαιρότητας της σωτηρίας, αλλά και της ελπίδας για σωτηρία χάρη στο Χριστό·

- της αυθεντικής διάστασης, τυπικής του χριστιανού·

- των χριστιανικών αξιών που χαρακτηρίζουν ορισμένες κοινωνίες και κουλτούρες·

- «του Υιού του ανθρώπου» (Μτ. 24,30) που θα εμφανιστεί στον ουρανό στο τέλος των καιρών·

- τελικής και ύψιστης νίκης του καλού πάνω στο κακό (βλ. Γαλ. 6,14).

- Είναι υπενθύμιση ότι το να ακολουθεί κανείς το Χριστό συνεπάγεται πόνο: «Όποιος θέλει να έλθει πίσω μου, ας πάρει το σταυρό του και ας με ακολουθεί» Μτ. 16,24).

Με ποια έννοια οι θρησκευτικές εικόνες προαναγγέλλουν «νέους ουρανούς» και «νέα γη»;

Οι θρησκευτικές εικόνες, με την ωραιότητα και τη λαμπρότητά τους μας προσφέρουν μια πρόγευση της μελλοντικής πραγματικότητας: μας παρουσιάζουν κάτι που προεικονίζει εκείνη τη μεταμόρφωση, την οποία ο κόσμος ολόκληρος θα λάβει μια μέρα από το Θεό, στο τέλος των καιρών. Πράγματι «μετά την τελική κρίση, το ίδιο το σύμπαν, απελευθερωμένο από τη σκλαβιά της φθοράς, θα συμμετάσχει στη δόξα του Χριστού με την εγκαινίαση των "νέων ουρανών" και της "νέας γης" (2Πέτ. 3,13). Θα έχει επιτευχθεί έτσι η πληρότητα της Βασιλείας του Θεού, δηλαδή η οριστική πραγματοποίηση του σωστικού σχεδίου του Θεού «να ανακεφαλαιώσει εν Χριστώ τα πάντα, τα ουράνια και τα επίγεια» (Εφ. 1,10). Ο Θεός θα είναι τα πάντα στους πάντες» (1Κορ. 15,28), στην αιώνια ζωή» (Σύνοψη, 216).

Raffaello Martinelli, Εφημέριος της Βασιλικής των Αγ. Αμβροσίου και Καρόλου, στη Ρώμη

ΕΚΔΟΣΗ

«Ενοριακές Καμπάνες» - «Τηνιακά Μηνύματα» - «Συνάντηση»

Οκτώβριος 2007